

Aritz Otazu

LIBURU ZAHARREN AZKEN MOHIKANOA

EZ DA BIDEZKOA NAFARROAKO ARTXIBOAK URTEAN SOILIK 8.000 EURO IZATEA ANTZINAKO LIBURUAK EROSTEKO

Frantzia bereziki, baina mundu erdian barrena ibiltzen da Aritz Otazu XVI. eta XVII. mendeetako liburuen bila. Nafarroako eta Euskal Herriko historia ezagutzera ematea da bere pasioa eta zuzentzen duen Mintzoa Argitaletxearen xedea. Mintzatzen ematen du egun osoa: bezeroekin, saltzaileekin, erakundeekin, beste argitaletxe independenteetako kideekin, komunikabideekin... Kultur eragile bokazionala da, ezbairik gabe.

 REYES ILINTXETA DANI BLANCO

Liburu zaharren salerosketan zabilta, baina zertan datza zehazki zure lana?

Liburuak eta historia dira nire pasioak. Agiri eta liburu zaharren tasatzailea naiz. Teknikoki liburu 'zaharra' da 100 urte baino gutxiago duena, eta urte gehiago duena, aldiz, 'antzinakoa'. Nik, bereziki, Nafarroako historiarekin lotuta dauden XVI. eta XVII. mendeetako liburuekin lan egiten dut, eta horiek, gehienbat, Frantzia daude.

Lan honetarako historia ezagutu behar duzu, liburuak eta agiriak haien testuinguruan kokatzeko. Liburuen salmentaz gain, liburutegi pribatuen tasazioak ere egiten ditut aseguru etxeetara-

ko. Gauza bat da prezio-balorea tasatzea eta beste bat merkatuan lortzen ahal duzun prezioa.

Gaur egun Mintzoaren lana horrela banatzen da: %70ean liburu zaharrekin aritzen gara, eta %30ean faksimileekin eta dibulgazio liburuekin.

Mintzoarekin nola hasi zinen?

Aitak eta amak sortu zuten argitaletxea. Biak irakasleak ziren Oñatin. Aitari asko gustatzen zitzaion Nafarroako historia eta amari ere grina kutsatu zion. 1979an erabaki zuten lana uztea eta Mintzoa sortzea Nafarroako historia jendeari ezagutzera emateko helburuarekin. Garai hartan asko hitz egiten zen Nafarroaz

Euskadiren parte bezala, baina haiek Nafarroa Euskal Herriaren sehaska dela aldarrikatzen zuten. Aita hasi zen bildumak egiten eta garai hartan asko saltzen ziren, orain ez bezala: Arturo Campion, Nafarroako errege-erreginak, Iturralde y Suit, Navarro Villoslada... Gero dibulgaziorako liburu txikiagoak argitaratzearekin zioten eta 1995ean hasi ziren faksimile eta liburu zaharrekin lanean. Lehen askoz gehiago saltzen zen. Durangoko Azoka ikaragarria izaten zen. Franco hil ondoren jendeak gure historia ezagutze gogo bizia zuen eta asko saltzen zen.

Nik diseinu grafikoa eta inprenta aurreko tekniken ikasketak egin nituen. Orduan aitak zuen Serinte izeneko en-

Aritz Otazu Lujambio

IRUN, 1975

Editorea eta dokumentuen tasa-zailea da. Leongo Unibertsitatean espezializatu zen liburu zahar eta modernoan arloan. Nafarroako Errege Artxibo Nagusian trebatu da Paleografian. Mintzoa argitaletxeko zuzendaria da 2014az geroztik. Bere gurasoek 1983an sorturiko argitale-txe hori Nafarroako Historiako liburu zaharretan eta faksimile-edizioetan espezializatuta dago. Nafarroako Kultura eta Arteen Kontseiluko kide da eta duela lau urte Nafarroako Editoreen Elkarteko burua (Editargi).

presan hasi nintzen lanean liburu-
fotolitoak egiten gero inprentara
bidaltzeko. Horretaz gain, bi urteko
master bat egin nuen Zaragozan eki-
taldien antolaketaren inguruan eta
enpresa bat sortu nuen.

Aita erretiroa hartzeaz zenean, hasi
nintzen liburu zaharretara hurbiltzen
eta asko ikasi nuen bai nire kabuz bai-
ta ikasketa desberdinak eginez ere: pa-
leografia Nafarroako Artxibo Nagusian,
tasatzaile espezialitatea Leongo Uniber-
sitatean, ingelesa, frantsesa... ez dago
karrera bat propio honetarako, beraz,
horrela joan naiz ikasten denborarekin.
Argitaletxeko zuzendaritza 2014an har-
tu nuen. Aita eta biok oso ondo molda-
tzen gara eta hark harremanetan jarrai-
tzen du lanarekin, bere pasioa delako.

Nolakoa da zure lana?

Niri lan hau asko gustatzen zait. Berdin
zait ordu pila ematea edo autoa hartu
eta bezero posible batekin hitz egitera
Tolosaraino [Okzitania] joatea, adibi-
dez. Gustatzen zait.

Italian, Alemanian,
Frantzia... feria asko-
tara joan eta kontaktu
pila egiten dut, baina
gehienetan esku hu-
tsik itzultzen naiz Na-
farroako eta Euskal
Herriko historiarekin
lotutako liburuak bai-
no ez ditudalako erosten.
Horretan dabilzan azken
mohikanoak gara gu.

Liburu zaharrak nori saltzen dizkiozu?

Interesa duen edonori. Gu ez gara an-
tikuariok. Haiak milaka liburu dituzte
eta guk ez. Guk oso liburu gutxi eros-
ten ditugu, baina oso garrantzitsuak.
Kontaktu asko dugu eta badakigu
nor egon daitekeen interesatua hala-
ko lanetan. Instituzioek ere erosten
dute, baina ez asko. Nafarroan, adi-
bidez, Nafarroako Artxibo Nagusiak
oso gutxi edo ezer ez. Ni Nafarroako
Kulturaren Kontseiluan nago eta esa-
ten diet ez dela bidezkoa soilik 8.000
euro izatea urtean antzinako liburuak
erosteko. Artxibo batek ez du begira-
tu behar jendeak liburu hori irakurri-
ko duen ala ez. Ondare bibliografikoa
gordetzea eta babestea bere egitekoa
delako erosi behar du. Eta horretan
parlamentuko alderdi politiko guztiek
egiten dute huts.

Bestalde, askotan kritikatzeko gaituz-
te esanez aurkitu dugun liburu zahar
hori jada ezaguna zela. Ados, ikerlari
batzuentzat ez da agian berrikuntza
izango, baina jende askorentzat bai.
Pentsa, batzuek uste dute euskara Sa-
bino Aranek asmatu zuela. Horrelako
jendea dago hemen bertan, Nafarroan!
Gizartean kultura zabaltzen ez badugu
ezinezkoa izango da aspaldiko liburuak
baloratzea. Horregatik uste dut libu-
rutegiek eta artxiboez liburu horiek
erosi beharko lituzketela, gero jendeari
eskaini ahal izateko.

Zein da aurkitu duzun harribitxirik handiena?

Garrantzitsuena izan da *Mithridates*,
1610ean Caspar Waser teologo eta
linguistak Zürichen idatzi zuena. Har-
tan aipatzen diren munduko 130 hiz-
kuntzen artean dago euskara. Latinera
100 hitz itzultzeaz gainera, Euskal He-
rriari sei orrialde eskaintzen dizkio.
Lanaren beste ale batzuk munduko
liburutegi prestigiodunetan
daude, eta nik Turinen loka-
lizatu eta erosi nuen bat
2020an.

“
**Liburuak dendan
erosiz gero gure
industriari ematen
diogu dirua, bestela
Amazoni”**

**Eta zergatik egiten
dituzue faksimileak?**
Faksimileek balio dute
gure historia finkatzeko.
Hor agertzen dena ez da
historialari baten iritzia,
baizik eta egiazko agiri bat

modurik fidelenean kopiatuta
eta notarioek hala bermatuta. Adibi-
dez, Nafarroan gaztelarren inbasioa eta
konkista militarra izan zirela frogatuta
dago. Ez da iritzi edo interpretazio bat.
Oso zaila da faksimile bat egitea. Horre-
gatik, guk ez ditugu ateratzen txurroak
bezala, soilik agiri eta liburu oso gar-
rantzitsuekin egiten da.

Nire ustez, izugarria izan zen aitak
honetan eman zuen urratsa. Hasi ze-
nean den-denek esaten zioten porrot
hutsa izango zela, baina zortzi faksimile
atera ditugu orain arte. Jendea oso ohi-
tuta dago artea koadroetan ikustera,
baina ez horrenbeste faksimileak duen
lana baloratzeri.

Orain arte zortzi plazaratu ditugu,
haien artean Nafarroako lehenengo
historia, 1632koa; Nafarroako lehen
konstituzioa, 1174koa; *Matxin Zalba-
ren Gutuna*, 1416. urtekoa, Erdi Aroan
euskaraz eta nobleen artean idatzita-
ko testurik luzeena; *Amairko gutunak*,

51 gutun heroï legitimista garrantzitsuek sinatuak eta Jaime Velaz de Medrano gotorlekuko alkaideari bidaliak; 1835eko Nafarroako errege-erreginen zuhaitz genealogikoa edota *Lingua Navarrorum*, 1167ko agiria non Antso VI.a Jakituna Nafarroako Erregearen garaian, lehen aldiz identifikatu zen euskara *Lingua Navarrorum* edo nafarren hizkuntza bezala.

Batzuek uste dutenaren kontra, lan hauen eroslea ez da beti pertsona diruduna. Finantzatzen da eta hilabetean 100 euro edo gutxiago ordainduta eros dezakezu. Gakoa da pasioa izatea eta altxor horrek zerbait transmititzen dizula sentitzea. Bakar batzuek inbertsio gisa erosten dute, baina hori ez da ohikoena.

Zein izan da arrakastatsuen?

Zalantzarik gabe *Lingua Navarrorum* agiriarena. 365 ale atera genituen eta berehala agortu ziren. 900 euroan saldu ziren lehenak eta 2.000 euroan azkenak. Hori ere geratzen da: eskaria handituz gero prezioa ere goratzen da, eta eskari handia izan zen.

Faksimile horiek ateratzen ditugu jendeak agiri hauek ikus ditzan. Leitzako Udalak, adibidez, ekimen polita egin du horren inguruan: *Lingua Navarrorum* eta beste liburu eta agiri batzuk erosi, eta udallexean erakusgai jarri dituzte, jendeak haietan biltzen diren gure historiaren parteari ezagutzeko aukera izan dezan.

Nolakoa da faksimile bat egiteko prozesua?

Lehen urratsa da ale originala manipulatze baimena lortzea eta hori ez da beti posible. Tramite asko egin eta aseguruak ordaindu behar dira. Gero material egokienak lortu behar dituzu. Guk papera Italian erosten dugu. Oso paper bereziak dira eta proba asko egin behar denez, garesti ateratzen da.

Hurrengo faksimilaren bat baduzue orain buruan?

Heldu den urtean beteko dira 600 urte Karlos III.ak Batasunaren Pribilegioa eman zuenetik, hau da, Iruñeko lehen legea, eta horretan ari gara, baina ez dakit garaiz ibiliko garen, oso lan konplikatu

delako. Bi metroko agiri bat da, dena eskuz egin. Bat egin genuen Joseba Asironen enkarguz Iruñeko udaletxean jartzeko eta han dago ikusgai. Beste bi ale egin genituen: bat katedrallean dago eta bestea artxibo nagusian.

Off the record

NON OTE?

“Askotan galdetzen diot neure buruari: Non dago gure kultura? Non daude historian Nafarroan argitaratu diren liburu guztiak? Ni ziur nago nonbait daudela. Albreteko Juan erregeak liburuz eta agiriz betetako gurdiak eta gurdiak eraman zituela irakurri dut agiri batean. Non ote daude?”

Editargi Nafarroako Editoreen Elkarteak burua zara. Zein da zuen egitekoa?

Elkarte honetan hamahiru argitaletxe independente daude, hau da, ia Nafarroako guztiak. Gure xedea da jendeak ezagutu ditzala guk plazaratzen ditugun liburuak. Jendeak uste du horretarako aski dela liburu azoka, baina hor, gehienbat, nobedadeak ateratzen dira, bai estatu mailakoak, bai atzerrikoak, baina Nafarroako liburuak oso presentzia mugatua dute. Oso katalogo indartsua dugu, urte asko daramagulako lanean; hori dena erakutsi nahi dugu, bai azoka medio, bai beste hainbat kultur ekitaldiren bidez, liburu dendetako erakusleihoetan toki bat izatea oso zaila delako. Sei urte daramatzagu honetan eta lau daramatzat nik presidente gisa.

Zenbat liburu editatzen dira urtean, batez beste, Nafarroan?

Gure bazkideen artean, batez beste, 200-230 liburu plazaratzen ditugu urtero. Argitaletxe

handiak daude, Pamiela edo Txalaparta gisakoak, 50en bat liburu ateratzen dituztenak, eta beste batzuk askoz xumeagoak. Mintzoak 5-7 liburu egiten ditu urtero.

Txosten batzuek diote 700 bat direla Nafarroan argitara ematen diren lanak urtean, baina hor sartzen dira Nafarroako Gobernuaren argitalpenak, aldizkariak... Den-dena. Nire ustez, Nafarroan oso ondo dago liburuaren edizioa eta kalitatezko lanak egiten dira.

Euskarazko lanen proportzioa zein da?

%20 gutxi gorabehera. Dirulaguntzak izaten dira horretarako, hemen Nafarroan euskarazko liburu gutxi saltzen delako. Oso liburu onak ateratzen dira, baina, hala ere, gutxi saltzen da. Lortu behar dugu jendeak interes handiagoa izatea eta ez bakarrik dirulaguntzak izatea.

Horretarako gehiago begiratu beharko litzazieke merkatuaren gustuei?

Oso gai konplexua da. Eskaria sortu behar da eta ez mugatu gaur egun dagoen egoerara. Horretarako, alde batetik, euskarazko liburuak liburu-denda eta toki

guztietako liburutegi publikoetara iritsi beharko lirateke. Hori lortzeko beste politika batzuk beharko lirateke, ez bakarrik argitara emateko diru-laguntza bat eman eta kito. Liburuak erosi eta salmenta ere erraztu beharko lukete. Eta beste alde batetik, hipokrisia gutxiago beharko genuke.

Zergatik diozu hori?

Dirulaguntzarik ez badago argitaletxe batzuek ez dutelako euskaraz argitaratzen. Ez dut esan nahi denek euskarazko liburuak atera behar ditugunik, bakoitzak bere ildo propioa duelako, baina profesionalen artean hitz egin beharko genuke, idazleak, itzultzaileak, argitaletxeak... erabakitzeke zer lan eta nola egingen dugun. Norberaren lana oparitu gabe, denok ahalegin bat egin beharko genuke benetan salduko diren liburuak egiteko. Denon inplikazioa behar da, biltegietan euskarazko liburu gehiegi ikusten direlako.

Krisiarekin nola zaudete?

Txarto. Mintzoan, adibidez, liburu zaharrak oso ondo saltzen dira, baina oso gutxi dira. Poltsikokoak, aldiz, gaizki doaz. Salmenta %30 jaitsi da azkenaldi

honetan eta paperaren prezioa %40-50 igo da. Banatzaileek %50 eramaten dute, egileek %10, beraz, guretzat irabaziak ikaragarri murriztu dira.

Egileek %10 kobratzea ez da gutxiegia?

%10 gutxi da, ados, baina hori da legeak markatzen duena. Argitaletxeak, %40arekin egin behar du liburu editatu, maketatu, inprimatu eta salmentarako prest utzi. Egile batzuek nahiago dute auto-edizioa egin eta banaketa beraiek egin, liburu-dentatara aleak eramanez. Guk hori ulertzen dugu, noski, baina kasu horietan haiek hartzen dute lan eta arrisku guztia.

Amazonen ere argitaratzen dute batzuek...

Guretzat Amazon ez da laguna. Gure liburuak Amazonen saltzen dira, baina argitaletxeok ez ditugu han jartzen. Gai horrekin ere oso zuriak gara. Guk ez dugu esaten Amazonen kontra egin behar denik, ia denok erosi dugulako zer edo zer noizbait plataforma horietan eta horren aurka ezin delako jo. Baina bai eskatzen ahal zaio jendeari esfortzu bat egiteko eta gure liburuak dendetan erosi

ditzala, nahiz eta Amazonek azkarrago bidali liburu etxera. Benetan ezin duzula lau egun itxoin? Liburuak dendan erosiz gero gure industriari ematen diogu dirua, bestela Amazoni.

Gainera plataforma hauek iristen zaien guztia ematen dute argitara. Ez dago inolako galbaherik. Agian, egilearen iritziz liburu bat oso ona izango da, baina ez du kalitate aski izango merkatura ateratzeko. Eta horrek baditu ondorioak. Guk ez ditugu liburuak txurroak bezala egiten.

Urriaren amaieran Nafarroako VI. azoka egingen duzue.

Nolako izanen da?

13-15 argitaletxe egongo gara. Argitaletxeek gain, elkarteek eta liburuak egiten dituzten entitate pribatu guztiek har dezakete parte. Nafarroako Parlamentuaren eta Nafarroako Gobernuaren laguntza dugu, baina Iruñeko Udalarena ez. Aurten Gazteluko Plazan egongo gara eta aurreko asterako egitarau polit bat prestatu dugu: emakumea edizioan, hizkuntza gutxituetara egindako itzulpenak, liburu inkunabileen inguruko saioak... Oso azoka interesgarria da eta oso baliogarria liburuaren mundua jendearengana hurbiltzeko. ●

Audio eta bideoen transkripzio eta azpigituluak

automatikoki eta minutu gutxian euskaraz eta gaztelaniaz

aditu.eus

aditu
elhuyar

Editatzeko aukera
Itzultzeko aukera: 6 hizkuntza